

МЕТОДИЧНІ ПІДХОДИ ЩОДО ОЦІНКИ СТАБІЛЬНОСТІ ТА ЕФЕКТИВНОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Є.П.Гнатенко, старший викладач
Первомайський інститут Одеського національного
університету імені І.І.Мечникова

У статті досліджено показники оцінки економічної стабільності та запропоновано різні підходи щодо оцінки ефективності діяльності переробних підприємств.

Ключові слова: оцінка економічної стабільності, оцінка ефективності діяльності, узагальнюючі показники ефективності виробництва, показники рентабельності.

Постановка проблеми. У сучасних умовах господарювання життєво важливим чинником для функціонування переробних підприємств є забезпечення стабільності та зростання економічної ефективності їх розвитку. Значимість функціонування та розвитку переробних підприємств велика і потребує постійної оцінки стабільності та ефективності даного бізнесу.

Аналіз основних досліджень і публікацій. Методику оцінки стабільності діяльності досліджували вчені Ареф'єва О.В., Городянська Д.М., Головкіна О.В. Питанням методики оцінки ефективності розвитку агропромислового комплексу і її підвищенню багато уваги приділяли науковці Андрійчук В.Г., Борщевський П.П., Воронова А.В., Гайдучський П.І., Геєць В.М., Мармуль А.О., Саблук П.Т., Савчук В.К., Сахацький М.П., Топіха І.Н., Харківський Д.Ф., Червен І.І. та інші.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В зв'язку з тим, що в економічній літературі відсутнє чітке розмежування понять «стабільність» та «стійкість», то і відсутнє чітке формування груп показників оцінки стабільності функціонування підприємства. В економічній літературі є багато різноманітних методичних підходів щодо оцінки ефективності діяльності виробничо-господарських структур, але відсут-

ня єдина думка науковців щодо групи показників. Так, одна група вчених вважає, що доцільно здійснювати єдину оцінку ефективності діяльності підприємства на основі системи показників, але загальний висновок повинен зробити експерт.

Друга група вчених вважає, що повинен бути комплексний показник ефективності, який обмежує та об'єднує фактори впливу на результат. За своїми характеристиками єдиний комплексний показник складний, застосовує широку базу вхідних параметрів, за якісними властивостями не поступається системі показників.

Третя група науковців пропонує методика, яка застосовує систему показників й на базі них здійснює інтегральну оцінку ефективності діяльності підприємства [1].

Мета дослідження полягає у визначенні системи показників, які нададуть можливість оцінити стабільність та ефективність функціонування переробних підприємств.

Основні результати дослідження. За дослідженням Ареф'євої О.В. і Городянської Д.М., економічну стійкість підприємства доцільно оцінювати на основі структурних складових економічної стійкості: фінансової, виробничої, кадрової, маркетингової та інвестиційної [5]. Але така оцінка потребує застосування великої кількості показників з різними одиницями виміру, і це ускладнює здійснення аналізу діяльності підприємства.

Ми виходимо із того, що економічна стабільність функціонування підприємства забезпечує стабільне перевищення доходів понад витрати, тобто воно повинно бути стабільно рентабельним, платоспроможним, а сукупний його ризик – оптимізованим.

Показник рентабельності основної діяльності має велике значення для оцінки економічної стабільності функціонування підприємства. Якщо прибуток від неосновної діяльності більше, ніж прибуток від основної діяльності, то це свідчить про нестабільний характер діяльності підприємства.

Основними критеріями оцінки економічної стабільності підприємства є показники ефективності діяльності підприєм-

ства і ефективності основної діяльності (рис. 1). При цьому перевищення показників оцінки стабільності загальної діяльності понад основної діяльності свідчать про нестабільний розвиток підприємства.

Слід зауважити, що оцінку економічної стабільності необхідно здійснювати на основі системи показників, яка повинна відповідати загальним принципам раціонального відбору показників, а саме:

- включати всі витрати ресурсів підприємства;
- надавати можливість визначати резерви росту ефективності діяльності;
- надавати інформацію про ефективність виробництва для прийняття управлінських рішень;
- стимулювати прогресивне використання ресурсів підприємства;
- виконувати функцію критерію ефективності [3].

У цілому система показників ефективності діяльності підприємства ширше, ніж наведено на рис. 1., формується із:

- узагальнених показників ефективності виробництва;
- показників ефективності використання виробничих (основних чи оборотних) фондів;
- показників ефективності використання праці (персоналу);
- показників ефективності використання фінансових коштів (оборотних коштів та інвестицій).

Кожна з цих груп включає певну кількість конкретних абсолютних або відносних показників, які оцінюють кількісно та якісно діяльність підприємства. Узагальнюючим показником ефективності споживання ресурсів може бути показник затрат на одиницю товарної продукції, який характеризує рівень поточних затрат на виробництво та збут виробів (рівень собівартості). Відносний рівень задоволення потреб ринку визначається як відношення очікуваного або фактичного об'єму продажу товарів суб'єктом господарювання до встановленого попиту споживачів.

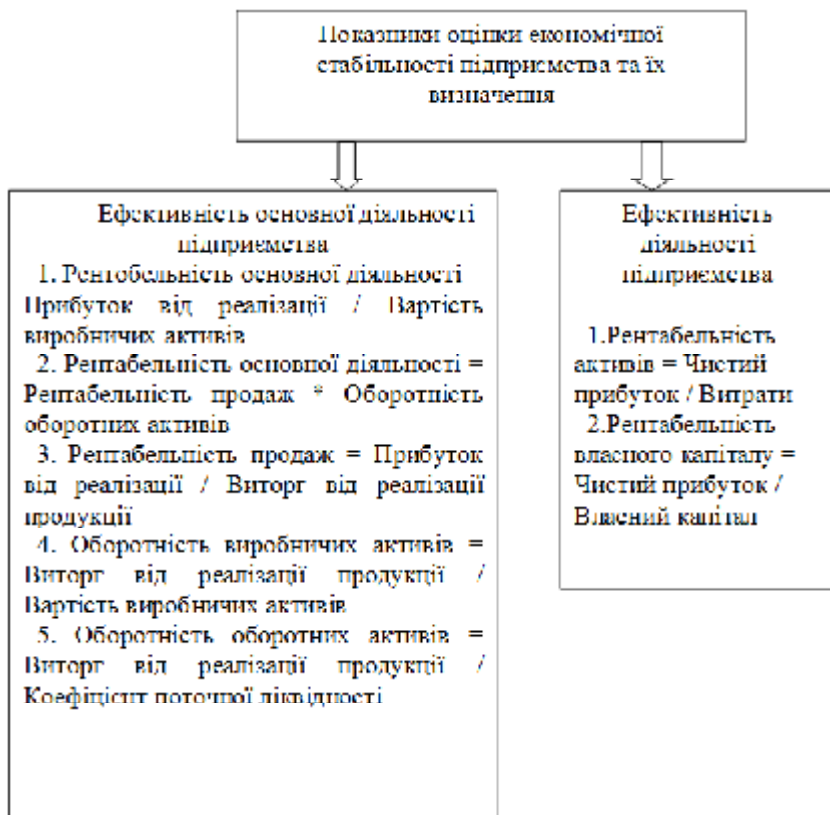

Рис.1. Групи показників оцінки економічної стабільності підприємства [4]

Комплексна оцінка ефективності діяльності підприємства визначається із застосуванням інтегрального показника сумарного економічного ефекту (E_c) [2]:

$$E_c = (E_o + E_n) N = (E_o + E_n p T_c) N$$

де E_o – економічний ефект за рахунок зміни витрат на виготовлення виробу, грн;

En – економічний ефект за рахунок зміни поточних витрат на використання виробу за весь період його експлуатації, грн;

N – кількість вироблених і введених в експлуатацію виробів за календарний період, грн;

Enp – економічний ефект від поточних витрат за рік експлуатації виробу, грн;

Tc – термін служби виробу, років.

Умова ефективності діяльності виробничого підприємства

До узагальнюючих показників ефективності виробництва (діяльності підприємства) відносять і показник відносного рівня задоволення потреб ринку його продукцією (частка ринку), який розраховується як відношення очікуваного чи фактичного обсягу продажів продукції підприємством до загального попиту споживачів на дану продукцію. Показники, які визначають частку приросту продукції за рахунок зниження трудомісткості, підвищення продуктивності праці, удосконалення технології, покращення якості виробів, впровадження сучасних науково-технічних досягнень та найновіших інформаційних систем також відносять до узагальнюючих показників ефективності діяльності підприємства. Оцінка ефективності суспільного виробництва здійснюється за допомогою показника «продуктивність праці».

Слід відмітити, що сума чистого прибутку (прибуток-нетто) – це абсолютний показник, який найповніше характеризує ефект від роботи підприємства, і визначається як різниця між фінансовим результатом від звичайної та надзвичайної діяльності та податком на прибуток, який зменшує його суму. Проте прибуток підприємства, хоча і є результатом господарювання, сам по собі не характеризує міру ефективності роботи та ступінь використання майна. Тому для більш повної оцінки роботи підприємства застосовують розмір прибутку на одиницю ресурсів і насамперед – показники рентабельності. Це показники, які науковці відносять до числа узагальнюючих. У вітчизняній практиці для оцінки економічної ефективності визначають різні показники рентабельності (табл. 1).

Таблиця 1

Основні показники рентабельності

Показник	Формула для розрахунку
Рентабельність активів за прибутком від звичайної діяльності	Прибуток від звичайної діяльності / активи
Рентабельність капіталу за чистим прибутком	Чистий прибуток / загальний капітал
Рентабельність власного капіталу	Чистий прибуток / власний капітал
Рентабельність виробничих фондів (загальна рентабельність)	Чистий прибуток / виробничі фонди
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від реалізації	Прибуток від реалізації / виручка
Рентабельність реалізованої продукції за прибутком від операційної діяльності	Прибуток від операційної діяльності / виручка
Рентабельність реалізованої продукції за чистим прибутком	Чистий прибуток / виручка

Рентабельність визначається відношенням корисного результату, отриманого підприємством в результаті виробничо-господарської діяльності, до сукупних витрат, пов'язаних із цією діяльністю. Даний показник має економічний зміст, наскрізний, порівняний у часі і просторі. Він дає можливість досліджувати вплив сукупних факторів на кінцеві результати діяльності підприємства, показує, скільки прибутку (валового, операційного, чистого) припадає на одиницю досліджуваного елемента (капіталу, виторгу, виробничих фондів і т.ін.).

Висновок. Отже, оцінку стабільності та ефективності функціонування переробних підприємств необхідно здійснювати за допомогою системи показників, що групуються за визначеними чинниками і дозволяють отримати кількісні та якісні характеристики використання ресурсів підприємства. Крім того, за допомогою відносних показників рентабельності є можливість визначити ефективність, результативність як загальної, так і різних видів діяльності підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Асханов С. А. Эффективность общественного производства. Три уровня анализа: народнохозяйственный, региональный, хозрасчетный / Асханов С. А. – М.: Мысль, 1987. – 166 с.
2. Економіка підприємства : підруч. [для викладачів та студ. економ. та неекон. спец.] / [Й. М. Петрович, А. Ф. Кіт, О. М. Семенів та ін.]; за ред. Й.М. Петровича. – Львів: «Новий світ 2000», 2004. – 680 с.
3. Вігуржинська С. Ю. Економіка підприємства: конспект лекцій [електронний ресурс] / Вігуржинська С. Ю. Одеса, 2004. — Режим доступу: <http://inpos.com.ua/80>.
4. Головкина О. В. Механизм оценки финансово-экономической стабильности функционирования предприятия: [электронный ресурс] / Головкина О. В. // Кот-ученый: (Финансовый менеджмент) [сайт]. Режим доступу: <http://www.smartcat.ru/FinancialManagement/CashFlow.shtml>.
5. Руденко Л. В. Управління потоками капіталів у сучасній бізнес-моделі функціонування транснаціональних корпорацій: монографія [електронний ресурс] / Руденко Л. В. – К.: Кондор, 2004. – 480 с. — Режим доступу: www.kneu.kiev.ua/ua/publication/content/407.htm.